

Rapport

Rapport naar aanleiding van een klacht over de minister van Veiligheid en Justitie.

Datum: 9 december 2014

Rapportnummer 2014/200

Introductie

Op dinsdag 11 oktober 2011 stond er een transport van kernafval per trein gepland van een fabrieksterrein in Borssele naar Frankrijk. Op donderdag 6 oktober, enkele dagen voorafgaand aan dit transport, hebben vier medewerkers van Greenpeace (vermomd als werklui aan het spoor) geprobeerd een aantal houten kisten tussen de bielzen onder het spoor, net buiten het fabrieksterrein te begraven. In elk van deze kisten zat een gele, opblaasbare ballon/spandoek met daarop het symbool voor kernenergie. De bedoeling was om de ballonnen (middels een afstandsbediening) op te blazen, op het moment dat de trein met kernafval het fabrieksterrein zou verlaten. Op die manier wilde Greenpeace protesteren tegen het vervoeren en verwerken van kernafval. De actie mislukte, want bij het ingraven van de tweede kist werden de medewerkers van Greenpeace betrapt. Eén van de medewerkers, de heer K., is 's avonds door de politie buiten heterdaad aangehouden. Hij werd verdacht van (het voorbereiden van) het opzettelijk in gevaar brengen van het spoorwegverkeer, hetgeen strafbaar is gesteld in artikel 164 lid 1 Wetboek van Strafrecht. Uiteindelijk werd hij op 11 oktober 2011 in vrijheid gesteld, nadat de rechtercommissaris de vordering van de officier van justitie om K. veertien dagen in bewaring te stellen had afgewezen. De strafzaak tegen K. werd op 26 maart 2012 afgedaan met een boete van € 60.

Het transport op dinsdag 11 oktober 2011 is volgens planning verlopen, ondanks dat de als eerste ingegraven kist nog onder het spoor lag. De mislukte protestactie van Greenpeace heeft de nodige media-aandacht gehad en heeft ook tot Kamervragen geleid.

Greenpeace diende naar aanleiding van de kwestie bij het Openbaar Ministerie (OM) een drietal klachten in. De klachten werden ongegrond verklaard, waarop Greenpeace zich tot de Nationale ombudsman wendde. De Nationale ombudsman heeft eerst verkend of het OM met Greenpeace een bemiddelingsgesprek wilde aangaan, om te bespreken wat een protestorganisatie als Greenpeace (in de toekomst) in redelijkheid van de overheid mag verwachten. Het OM wees dit aanbod af, waarop de Nationale ombudsman besloot een onderzoek in te stellen naar de klacht van Greenpeace.

De klacht

Medewerkers van Greenpeace hebben in de dagen voor 11 oktober 2011 een protestactie voorbereid tegen een transport van kernafval vanuit Borssele die dag. Greenpeace klaagt erover dat het OM de zaak tegen één van zijn medewerkers die bij deze protestactie is opgepakt veel te zwaar heeft aangezet, terwijl al duidelijk was dat het om een vreedzame en ongevaarlijke protestactie ging.

Bevindingen

Standpunt Greenpeace

Greenpeace is van mening dat politie en justitie de zaak te lang als een terrorisme-zaak waar maximaal 15 jaar gevangenisstraf op staat hebben beschouwd, waarbij zij alle feiten en aanwijzingen dat er sprake was van een ongevaarlijk milieuprotest van Greenpeace terzijde hebben gelegd. De aanpak van politie en justitie heeft op de betrokken activist grote impact gehad. Ook hebben de berichtgeving in de media door het OM en de wijze waarop de minister van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) de Kamer heeft geïnformeerd het imago van Greenpeace beschadigd.

Greenpeace stelt dat bedrijven en overheden op grond van artikel 10 EVRM er rekening mee moeten houden dat een milieuorganisatie als Greenpeace, die een groot deel van de bevolking vertegenwoordigt, maatschappelijke protesten organiseert tegen het opwekken van kernenergie en het verwerken en transporteren van kernafval. Greenpeace voelt zich in deze opstelling gesteund door een uitspraak van de voorzieningenrechter te Amsterdam van 5 oktober 2012. De rechter overwoog dat het recht op vrijheid van meningsuiting kan meebrengen dat bedrijven een bepaald protest moeten dulden. Het enkele feit dat zij schade van een actie ondervinden maakt een dergelijk protest niet onrechtmatig. Wel dient er volgens de rechter een belangenafweging te worden gemaakt en is waarborging van de veiligheid essentieel. Greenpeace stelt dat derden mogen verwachten dat zijn acties op veilige wijze plaatsvinden. Anderzijds meent Greenpeace van politie en justitie te mogen verwachten dat zaken op hun merites worden beoordeeld en activisten niet onnodig grof worden bejegend. Greenpeace vindt het van belang dat politie en justitie zich in de toekomst niet nogmaals opstellen zoals zij dat in de onderhavige zaak hebben gedaan. Greenpeace wil aan kunnen op een correcte omgang bij toekomstige milieuacties. Ook vindt Greenpeace het van belang om als betrouwbare organisatie te kunnen blijven gelden. Doelbewust onjuiste informatieverstrekking en onnodige criminalisering van zijn medewerkers acht Greenpeace schadelijk voor zijn voortbestaan.

Hardhandige aanhouding/ onheuse bejegening door de politie

Meer in detail stelt Greenpeace dat zijn medewerker K. op donderdag 6 oktober 2011 ten onrechte met geweld is aangehouden. Op het moment dat K. het busje, dat was gebruikt bij de voorbereiding van de actie, kwam terugbrengen bij het verhuurbedrijf, werd hij zonder waarschuwing door een politieambtenaar met pepperspray in de ogen gespoten en in de handboeien geslagen. K. heeft hiervan aangifte gedaan, maar die werd op 6 juni 2012 door de officier van justitie bij het Landelijk Parket geseponeerd. De officier van justitie concludeerde dat het gebruikte geweld rechtmatig was toegepast. K. heeft nadien bij de politie ook nog een klacht ingediend over het politieoptreden, maar deze werd ongegrond verklaard. K. heeft het er verder bij laten zitten, omdat het zijn verhaal was tegen dat van de betrokken politieambtenaar. Het politieoptreden was volgens hem echter illustratief voor hoe de politie tegen de zaak had aangekeken.

Na zijn aanhouding is K. overgebracht naar het politiebureau. Omdat zijn lenzen door de pepperspray waren beschadigd en zijn kleding in beslag was genomen in verband met sporenonderzoek, heeft hij dagen in een blauwe papieren overall gezeten, zonder dat hij goed kon zien. K. heeft het zwaar gehad, mede gezien het feit dat hij in alle beperkingen was geplaatst. Pas op zondag 9 oktober 2011, 67 uur na zijn aanhouding, is K. inhoudelijk verhoord. Toen heeft hij zijn bril en nieuwe kleding in ontvangst mogen nemen.

Op vrijdagmiddag 7 oktober 2011 is de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling getoetst door de rechtercommissaris. K. en zijn advocaat hebben uitleg gegeven over de bedoeling van de protestactie en hebben betoogd dat er van gevaar voor het spoorwegverkeer geen sprake was. De rechtercommissaris vond de inverzekeringstelling niet onrechtmatig. Er was sprake van de verdenking van een poging tot opzettelijk veroorzaken van gevaar voor het spoorwegverkeer. Nader onderzoek moest uitwijzen of er inderdaad door de kist geen gevaar kon ontstaan.

Medewerking Greenpeace

Greenpeace is van mening dat zij na de aanhouding van K. alle moeite heeft genomen om aan politie en justitie duidelijk te maken dat het om een vreedzame en ongevaarlijke protestactie van Greenpeace ging. Greenpeace begrijpt nog dat politie en justitie de zaak op 6 oktober 2011 hoog hebben opgevat, maar de dagen daarna hadden zij moeten afschalen naar het scenario van een Greenpeace-protest. Politie en justitie bleven echter uitgaan van een extreem scenario en wilden onvoldoende ingaan op het aanbod van de advocaat om uit te leggen wat er was gebeurd. Greenpeace stelt daartoe het volgende.

- K. heeft reeds bij zijn aanhouding als ook later op de avond van 6 oktober aangegeven dat hij voor Greenpeace werkt.
- Op vrijdag 7 oktober heeft de advocaat van Greenpeace telefonisch gesproken met de officier van justitie. Hij heeft in detail uitgelegd dat het om een Greenpeace-actie ging en dat eenvoudig kon worden achterhaald dat K. voor Greenpeace werkte. Ook heeft de advocaat aangeboden om een derde houten kist met gebruiksaanwijzing af te geven en de werking zo nodig te laten demonstreren. De officier van justitie gaf te kennen dat de advocaat de kist bij de rechtbank kon achterlaten, wat de advocaat op vrijdagavond 7 oktober heeft gedaan. De kist is op zondagavond 9 oktober onderzocht door de politie.
- De politie heeft op zaterdagmiddag 8 oktober gesproken met de verhuurder van het busje dat K. had gehuurd. De verhuurder verklaarde tegenover de politie dat hij het busje had verhuurd aan 'de jongen van Greenpeace'.
- Ook heeft de advocaat in het weekend meermalen geprobeerd in contact te komen met de zaakofficier van justitie. Dit lukte pas op maandag 10 oktober.
- Tijdens zijn eerste inhoudelijke verhoor op 9 oktober werd K. voorgehouden dat als hij geen namen wilde noemen van de andere betrokken actievoerders, dat zijn verhaal dan lastig na te trekken was. Daarop heeft K. aangegeven dat er nog een kist onder het spoor begraven lag. Op een plattegrond heeft hij uitgetekend waar de kist zou moeten liggen. Op die manier wilde K. medewerking verlenen aan het onderzoek.

De politie heeft volgens de advocaat op 10 of 11 oktober nog met honden en een helikopter naar de kist gezocht, maar zonder resultaat. Uiteindelijk heeft de politie de kist op 14 oktober gevonden, nadat K., die reeds in vrijheid was, nogmaals had aangeboden om te vertellen waar de kist precies lag.

- Op zondag 9 oktober heeft de advocaat de contactgegevens van de directeur van Greenpeace doorgegeven aan de recherche, zodat de recherche bij haar kon verifiëren dat K. inderdaad een medewerker van Greenpeace was. Volgens Greenpeace is de directeur echter nooit benaderd door de politie.
- De directeur van Greenpeace heeft vervolgens op dinsdagochtend 11 oktober een fax naar de officier van justitie gestuurd waarin ze haar ongenoegen uit over het langer vasthouden van haar medewerker K.

Getuigenverklaringen: geen gevaar voor het spoorwegverkeer

Uiteindelijk heeft de officier van justitie K. op dinsdag 11 oktober voorgeleid aan de rechtercommissaris, en gevorderd dat hij veertien dagen in bewaring zou worden gesteld. De rechtercommissaris wees de vordering af, omdat er onvoldoende ernstige bezwaren waren tegen K. dat hij opzettelijk gevaar had veroorzaakt voor het spoorwegverkeer. Uit de stukken van het dossier (een getuigenverklaring van een bouwdeskundige van Prorail, die de medewerkers van Greenpeace had betraapt en een proces-verbaal 'verkeersincidentanalyse') kon dit gevaar niet worden afgeleid.

Het was voor het eerst in de geschiedenis van Greenpeace Nederland dat een actievoerder zes dagen lang is vastgehouden. Doorgaans staan actievoerders binnen zes uur weer op straat.

Toen de advocaat van Greenpeace in augustus 2012 de beschikking kreeg over het strafdossier, bleek dat er in de middag van 10 oktober en in de middag van 11 oktober 2011 ook een veiligheidsadviseur bij Prorail resp. baandeskundige bij Prorail als getuigen door de politie waren gehoord en dat deze hadden verklaard dat er van gevaar voor het spoorverkeer geen sprake was geweest. Deze stukken zaten niet in het voorgeleidingsdossier en de officier van justitie heeft er bij de voorgeleiding bij de rechtercommissaris ook geen melding van gemaakt. Voor Greenpeace zijn deze twee verklaringen van doorslaggevend belang. Het laat volgens de advocaat duidelijk zien dat politie en justitie in de periode van 6 tot 11 oktober nauwelijks onderzoek hebben willen doen naar het "Greenpeace-karakter" van de zaak en ook bijna vanaf het begin geweten hebben dat er van gevaar voor het spoorwegverkeer geen sprake was.

Het OM heeft naderhand gesteld dat de officier van justitie de getuigenverklaringen van 10 en 11 oktober pas op 17 oktober heeft ontvangen van de recherche en dat de officier van justitie zich niet kan herinneren dat hij eerder van de inhoud van de verklaringen op de hoogte was, zeker niet voor de voorgeleiding. Greenpeace vindt dat in een zaak als deze zeer ongeloofwaardig. Bij de voorgeleiding had de officier van justitie volgens Greenpeace ook ten minste van de getuigenverklaring van 10 oktober op de hoogte moeten zijn.

Niet neutrale berichtgeving door het OM in de media

Greenpeace is zich ervan bewust dat media bepaalde protestacties wellicht nooit helemaal juist weergegeven of zelfs belang hebben om deze bewust verkeerd weg te zetten. Van de overheid meent Greenpeace echter correcte, objectieve en neutrale berichtgeving te mogen verwachten. Dat betekent volgens Greenpeace ook dat wanneer eerdere berichtgeving eenzijdig of onjuist is geweest, de overheid in latere berichtgeving een nadere toelichting moet geven. Dat alles is niet gebeurd. Het OM heeft zich in een persbericht van 13 oktober 2011 (zie Achtergrond) onvoldoende neutraal uitgelaten, nu daarin het volgende werd opgemerkt: 'Het OM laat op dit moment onderzoek doen wat de gevolgen kunnen zijn van het graven van een gat tussen de bielzen van de rails. Dat K. een medewerker van Greenpeace is en naar eigen zeggen een ludieke actie in gedachten had betekent nog niet dat het spoorwegverkeer niet in gevaar had kunnen worden gebracht'. Volgens Greenpeace had het OM in elk geval moeten melden dat de rechter-commissaris had geoordeeld dat er geen ernstige bezwaren waren en ook dat twee deskundigen hadden verklaard dat er geen gevaar voor het spoorwegverkeer was geweest.

Onjuist informeren van de Kamer

De minister van EL&I heeft volgens Greenpeace in de beantwoording van schriftelijke Kamervragen op 18 januari 2012 gesuggereerd dat er sprake is geweest van gevaar voor het spoorwegverkeer, terwijl al lang duidelijk was dat hier geen sprake van was. Uit de interne klachtbehandeling door de minister van Veiligheid en Justitie (V&J), leidt Greenpeace af dat de minister van EL&I zich bij de beantwoording van de Kamervragen enkel heeft gebaseerd op het persbericht van het OM van 13 oktober 2011. Dit terwijl het eindproces-verbaal van de strafzaak in december 2011 al naar het OM was ingestuurd en het persbericht al maanden oud was. Dat betekent volgens Greenpeace dat de minister de Kamer niet juist heeft geïnformeerd, en dit valt (ook) het OM te verwijten, als zij de minister niet juist hebben geïnformeerd over de zaak.

Standpunt minister van Veiligheid en Justitie en reactie Greenpeace

In reactie op het onderzoek van de Nationale ombudsman liet de minister weten dat hij het standpunt van Greenpeace dat het OM de zaak tegen een van de medewerkers van Greenpeace te zwaar heeft aangezet niet deelde. De minister achtte de klacht ongegrond.

Daarnaast reageerde de minister op de vragen die de ombudsman had gesteld. De reactie van de minister op de klacht en de gestelde vragen werd in het kader van hoor en wederhoor voorgelegd aan Greenpeace. De reactie van Greenpeace is samengevat opgenomen na elk antwoord van de minister op de vraag van de Nationale ombudsman.

Op de vraag wanneer het voor politie en OM duidelijk was dat K. een medewerker van Greenpeace was en dat de actie waarvoor hij was aangehouden een protest van Greenpeace betrof, liet de minister weten dat K. op 7 oktober bij de rechter-commissaris heeft aangegeven dat hij voor Greenpeace werkte en samen met drie anderen een ludieke actie wilde voorbereiden tegen het kerntransport op 11 oktober.

Volgens Greenpeace had K. al op 6 oktober laten weten dat hij voor Greenpeace werkte en had de advocaat de zaaksofficier op 7 oktober voor de voorlegging uitgebreid geïnformeerd.

Op de vraag waarom K. in beperkingen is gesteld, antwoordde de minister dat voorkomen moest worden dat K. contact zou opnemen met de drie nog niet aangehouden medeverdachten. Daarnaast was er volgens de minister, afgezien van de mededelingen van de verdachte, nog geen zicht op de beweegredenen van de verdachte en de medeverdachten.

Volgens Greenpeace is de enkele mogelijkheid dat informatie wordt gedeeld geen grond voor het opleggen van beperkingen. Dit kan anders zijn als er concrete vrees bestaat dat de opsporing wordt gefrustreerd door het delen van informatie. Bij de overweging om beperkingen op te leggen moet ook de ernst van het vermeende feit worden betrokken. Greenpeace stelde verder dat er al veel meer informatie over de actie en de persoon van K. bekend was dan alleen 'de mededelingen van verdachte'.

Op de vraag waarom K. pas op 9 oktober inhoudelijk is verhoord, antwoordde de minister dat de zaaksofficier van justitie niet op de hoogte was van de redenen om K. pas op 9 oktober te verhoren.

Volgens Greenpeace is dit niet juist. De politie had de advocaat destijds laten weten dat K. op bevel van de zaaksofficier in een verhoorstudio moest worden verhoord (en dat dit om praktische redenen niet eerder dan op 9 oktober kon plaatsvinden). Een keuze die volgens Greenpeace ook illustreert dat de K. als verdachte werd gezien van een feit waar vijftien jaar gevangenisstraf op staat.

Op de vraag in hoeverre de minister het met (de advocaat van) Greenpeace eens was dat zij na de aanhouding van K. richting politie en OM geprobeerd hebben openheid van zaken te geven omtrent de verdachte en de actie, gaf de minister een opsomming van wat K., de advocaat van Greenpeace en de directeur van Greenpeace hadden ondernomen en verklaard.

Uit dit antwoord bleek volgens Greenpeace dat er vanaf het eerste begin meermaals is gewezen op het feit dat het om een Greenpeaceprotest ging.

Op de vraag waarom de politie en het OM niet met K. (die op 9 oktober had verklaard dat er nog één kist onder het spoor lag begraven) naar het bewuste spoor is gegaan om hem de plek aan te laten wijzen waar de kist lag begraven, antwoordde de minister dat K. tijdens zijn verhoor de plek op een plattegrond heeft aangewezen.

Volgens Greenpeace geeft de minister geen antwoord op de vraag. Feit blijft dat de politie pas na het transport is ingegaan op het aanbod van K.

Op de vraag waarom het transport van kernafval op 11 oktober is doorgedaan, als er sprake was van mogelijk gevaar voor het spoorwegverkeer en politie en OM ervan op de hoogte waren dat er nog een kist onder het spoor begraven lag, antwoordde de minister dat hij deze vraag niet kon beantwoorden.

Voor zover hij kon nagaan was het OM niet betrokken geweest bij de besluitvorming over het al dan niet laten doorgaan van het nucleaire transport op 11 oktober.

Greenpeace begreep niets van dit antwoord. Het was alle relevante politieke en justitiële autoriteiten bekend dat er een verdachte was aangehouden vanwege verdachte activiteiten aan het spoor. Volgens Greenpeace was het deze autoriteiten bekend dat uit werd gegaan van het ergste scenario, in lijn met het feit dat er kort daarvoor (september 2011) een explosie had plaatsgevonden bij een caisson. Greenpeace stelt dat deze informatie is gedeeld met de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en naar alle waarschijnlijkheid ook in de driehoek, daar de burgemeester een speciale verordening voor het transport had afgegeven en het transport plaatsvond onder politiebegeleiding. Dat het OM de informatie over de tweede kist onder het spoor niet zou hebben gedeeld of zelfs geen betrokkenheid zou hebben gehad bij het al dan niet door laten gaan van het transport, is onvoorstelbaar, of getuigt van groot gebrek aan informatiedeling tussen de betrokken autoriteiten, aldus Greenpeace.

Op de vraag of, en zo ja welke onderzoekshandelingen er na 13 oktober zijn verricht naar de gevolgen van het graven van een gat tussen de bielzen van de rails, antwoordde de minister dat de nog begraven kist op 14 oktober op aanwijzen van K. is opgegraven en dat er toen ook onderzoek is gedaan naar de inhoud van de kist. Een en ander is vastgelegd in een proces-verbaal. Als gevaarzettend element wordt daarin genoemd de mogelijk schrikreactie van de machinist, op het moment van het opblazen van de ballon. Dit was volgens Greenpeace een correct antwoord, met dien verstande dat er van een schrikreactie van de machinist geen sprake zou kunnen zijn. Immers zou het spandoek op enkele honderden meters worden opgeblazen op het moment dat de trein nog stilstond, werd de trein omgeven door veiligheidsmensen en mocht de trein maar 30 kilometer per uur rijden (en kon dus snel stoppen). Daarnaast zou direct duidelijk zijn dat het om een Greenpeaceactie ging en dat het een geweldloze actie was.

Op de vraag of het OM heeft overwogen om naar buiten toe kenbaar te maken dat achteraf is gebleken dat de actie van Greenpeace geen gevaar voor het spoorwag-verkeer heeft opgeleverd, antwoordde de minister dat K. dan wel zijn advocaat op geen enkel moment hebben aangedrongen op meer openheid over de zaak. De zaakofficier had juist de indruk dat hij met de advocaat de afspraak had gemaakt om in deze zaak terughoudend te communiceren. Dat Greenpeace de afspraak op enig moment had opgezegd, was de zaakofficier niet bekend. Daarnaast is het niet gebruikelijk om in strafzaken tegen individuen steeds actief de pers te zoeken.

Volgens Greenpeace was er inderdaad een afspraak om terughoudend te communiceren, maar die is opgezegd toen de media aandacht aan de zaak gingen besteden en Greenpeace zich moest verdedigen. Dat het niet gebruikelijk is dat het OM in strafzaken tegen individuen naar buiten treedt, acht Greenpeace volstrekt achterhaald. Daarbij geldt dat het OM met het persbericht van 13 oktober al actief naar buiten was getreden. Als er een zware straf was gevolgd, had het OM volgens Greenpeace zeker een persbericht uitgebracht. Dat had het OM ook moeten doen, toen bleek dat ze de zaak verkeerd hadden ingeschat.

Op de vraag of het OM de minister van EL&I voor de beantwoording van de Kamervragen heeft geïnformeerd, liet de minister weten dat de toenmalig hoofdofficier van justitie van het parket Middelburg op 21 oktober 2011 een brief heeft gestuurd naar het Parket-Generaal met een toelichting op de zaak op basis van de op dat moment beschikbare gegevens. Verder heeft het Parket-Generaal de toenmalig hoofdofficier bij brief van 2 november 2011 in kennis gesteld dat de minister van V&J – niet specifiek voor de beantwoording van de Kamervragen – op 31 oktober 2011 over de zaak is geïnformeerd. De minister merkte nog op dat er op 14 oktober twee sets Kamervragen waren gesteld, die op 21 november 2011 (waar Greenpeace op doelt) door de minister van EL&I en op 1 december 2011 door de minister van V&J zijn beantwoord (zie Achtergrond).

Op verzoek van de Nationale ombudsman verstrekte de minister een kopie van bovengenoemde brieven van 21 en 31 oktober 2011. Samengevat wordt in beide brieven een overzicht gegeven van het verloop van het onderzoek. Als voorlopige conclusie wordt genoemd dat er van gevaar van het spoorwegverkeer geen sprake lijkt te zijn geweest en dat uit het onderzoek niet is gebleken dat de actievoerders andere plannen hadden dan het ingraven van kisten. De mogelijke verdere vervolging zal zich richten op vernieling dan wel overtreding van een Algemene Maatregel van Bestuur op grond van de Spoorwegwet (zgn. Reglement op de raccordementen). Verder wordt gemeld dat er nog onderzoek loopt naar de medeverdachten en dat er moet worden besloten of er verder technisch onderzoek moet komen naar de kist en het gevaarzettingselement. Er wordt opgemerkt dat bij de beoordeling of dit onderzoek er moest komen meespeelt dat de voorlopige conclusie was dat van gevaar van het spoorwegverkeer geen sprake was geweest. De politie was doende het proces-verbaal op te stellen. De brieven bevatten een afsluitende passage over de aandacht voor de zaak in de media. Genoemd wordt onder meer het programma Argos, waarin mogelijk, in het verlengde van het standpunt van Greenpeace, zal worden uitgedragen dat politie en OM overhaast en overtrokken hebben opgetreden.

In het kader van hoor en wederhoor werden de brieven voorgelegd aan Greenpeace.

Greenpeace reageerde samengevat en voor zover van belang als volgt. Er was op vier momenten informatie over de zaak verstrekt, te weten door de hoofdofficier aan het College van procureurs-generaal, door het College aan de minister van V&J, door de minister van EL&I aan de Kamer en door de minister van V&J aan de Kamer. De informatie die de hoofdofficier aan het College had verstrekt bevatte volgens Greenpeace een behoorlijk correcte en volledige weergave van de toen beschikbare gegevens over de zaak. De brief van het College aan de minister van V&J was nagenoeg hetzelfde als de brief van de hoofdofficier aan het College, maar bevatte een belangrijke aanvulling, aldus Greenpeace. In de brief adviseerde het College de minister de Kamer geen mededeling te doen over het nog lopende onderzoek. Volgens Greenpeace was het onderzoek echter op 14 oktober 2011 al afgesloten.

Greenpeace was van mening dat ook in het geval een onderzoek tot andere conclusies leidt dan aanvankelijk werd gedacht, daar ook publieke informatie over moet worden verschaft, teneinde het gevoel van onveiligheid weg te nemen en de schade te beperken

die de verdachtmakingen jegens de verdachte en Greenpeace hadden aangericht. Ten aanzien van het beantwoorden van de Kamervragen door de minister van EL&I liet Greenpeace weten dat de minister de beschuldigingen van ernstig gevaar en crimineel gedrag aan het adres van Greenpeace, die waren gelegen in de gestelde vragen, ten onrechte niet had ontkend. Volgens Greenpeace bevestigde de minister van EL&I juist het beeld in de vraagstelling, door te stellen dat het ondergraven van spoorrails geen passende actie is van een verantwoord handelende milieuorganisatie en ook door te antwoorden dat de minister het oordeel van het OM deelde, dat in hun persbericht van 13 oktober 2011 concludeerde dat het onverantwoordelijk is om treinrails te ondergraven. Volgens Greenpeace was dit op het moment van het beantwoording al niet meer het standpunt van het OM, getuige de brieven van 21 en 31 oktober. En ten aanzien van de beantwoording van de Kamervragen op 1 december 2011 door de minister van V&J reageerde Greenpeace dat de minister de opgeroepen onrust niet heeft weggenomen, maar juist heeft versterkt door met stevige termen te antwoorden en aan te geven dat het aan de rechter is om te oordelen of er sprake is van strafbare feiten, terwijl een zaak als de onderhavige nooit voor de rechter komt, maar met een transactie zou worden afgedaan.

Overige bevindingen

Uit de kopie van het strafdossier die de advocaat van Greenpeace tezamen met de klacht aan de ombudsman toestuurde, blijkt nog het volgende.

Motivering transactie 60 euro

Uit een e-mailwisseling tussen de officier van justitie en de advocaat van Greenpeace blijkt dat de officier de zaak op 26 maart 2012 heeft afgedaan met een transactie van 60 euro, vanwege overtreding van de artikelen 3, althans 19 onder a en c en 22 onder b, c en d van de Spoorwegwet. De officier van justitie heeft bij de transactie rekening gehouden met het feit dat K. enkele dagen in voorlopige hechtenis heeft gezeten.

Inhoud getuigenverklaring 10 oktober 2011

Op 10 oktober 2011 omstreeks 14.00 uur heeft de heer N., regionaal veiligheidsadviseur bij Prorail bij de politie een getuigenverklaring afgelegd. Aan de hand van foto's van het bewuste spoor en informatie over het gegraven gat is hem gevraagd of hij kon aangeven wat het gevaar van de ondergraving is geweest op de spoorbaan en het treinverkeer. Samengevat verklaarde N. dat het gegraven gat in zijn optiek geen direct gevaar voor het spoorverkeer opleverde. Het graven van een gat zou wel een risico op verzakking en dus op ontsporing opleveren, als het spoor frequenter werd bereden. Het ontgraven kon wel een aantasting van de stabiliteit van de dwarsliggers opleveren. Zeker als een trein langzaam rijdt, kan dit grotere gevolgen hebben, dan wanneer een trein snel rijdt. En als er meerdere gaten achterelkaar gegraven zijn, is de kans op verzakking en daarmee het gevaar voor het spoorverkeer groter. Ook was er de kans dat de eventuele bekabeling langs het spoor beschadigd raakt door graafwerkzaamheden.

Inhoud getuigenverklaring 11 oktober 2011

Op 11 oktober 2011 omstreeks 15.00 uur heeft de heer B., baandeskundige bij Prorail bij de politie een getuigenverklaring afgelegd. Net als aan N. is hem gevraagd aan de hand van foto's van het spoor en informatie over het gegraven gat aan te geven wat het gevaar van de ondergraving is geweest op de spoorbaan en het treinverkeer. Samengevat verklaarde B. dat een gat zoals in dit geval geen gevaar vormt voor het spoorverkeer. Een verzakking is uitgesloten, ook wanneer de trein met de daar toegestane snelheid rijdt. Als er aan weerszijden van het gat ook is gegraven, is verzakking aannemelijk, maar ook dit zal geen ontsporing tot gevolg hebben.

Proces-verbaal opsporingsonderzoek

Uit het proces-verbaal van het politieonderzoek blijkt nog dat de politie na de aanhouding van K. een aantal onderzoekssporen heeft uitgelopen. Uit het proces-verbaal valt af te leiden dat het onderzoek in ieder geval heeft bestaan uit verhoor van de getuige die de medewerkers van Greenpeace heeft betrappt, onderzoek naar het busje dat Greenpeace voor de actie heeft gebruikt, sporenonderzoek op de plaats delict, doorzoeking van de woning van K., inbeslagname van sporendragers in de woning van K. en inbeslagname van de kleding van K. Dit alles met het doel om de zaak tegen de aangehouden verdachte te onderzoeken, de andere verdachten op te sporen, danwel andere verbanden in relatie tot het strafbare feit uit te zoeken.

Reactie officier van justitie op het onderzoek van de ombudsman

De betrokken officier van justitie was van mening dat Greenpeace er vanuit ging dat een telefoontje van hun zijde met een mededeling in de trant van "het is een ludieke Greenpeace actie" voldoende was om het strafrechtelijk onderzoek stop te zetten. De officier van justitie heeft destijds aan de raadsman aangegeven dat een zelfstandig en zorgvuldig onderzoek zou worden gedaan waarbij uiteraard ook de mededelingen van de verdachte zouden worden betrokken. Samengevat was de werkelijkheid van het moment dat er mensen die zich voordeden als medewerkers van een bouwbedrijf werden betrappt zonder werkopdracht, die zich vervolgens, zonder hun identiteit kenbaar te maken, uit de voeten hebben gemaakt. Zij hebben zichzelf hiermee justitieel in een lastig parket gebracht.

Beoordeling

Ten aanzien van de duur van de vrijheidsbeneming van K.

Aan welke behoorlijkheidsnorm toetst de Nationale ombudsman de gedraging?

Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten van burgers worden gerespecteerd. In dit geval gaat het om bescherming van het recht op persoonlijke vrijheid. Het recht op persoonlijke vrijheid is gewaarborgd in verdragen en de Grondwet. In de wet is geregeld in welke gevallen de overheid een burger zijn vrijheid mag ontnemen.

Zo biedt artikel 57 Wetboek van Strafvordering (zie Achtergrond) een wettelijke basis om een aangehouden verdachte in het belang van het onderzoek in verzekering te stellen. Uit het oogpunt dat vrijheidsbeneming zoveel mogelijk moet worden beperkt, is in lid 5 van het genoemde artikel voorts geregeld dat de officier van justitie de invrijheidstelling van de verdachte gelast, zodra het belang van het onderzoek dit toelaat.

Hoe luidt het oordeel van de Nationale ombudsman?

1. Greenpeace heeft in de dagen voor 11 oktober 2011 een protestactie voorbereid tegen het transport van kernafval vanuit de kerncentrale Borssele. Dit was niet de eerste keer dat Greenpeace protesteerde bij het terrein van de kerncentrale. Het was evenmin de laatste keer, getuige het protest op 5 maart 2014, nadat bekend werd dat de kerncentrale 20 jaar langer mag openblijven dan de geplande levensduur van de reactor.

2. Waar andere protestacties rondom Borssele tot voltooiing kwamen en Greenpeace aandacht heeft kunnen vragen voor zijn bezwaren tegen kernenergie, mislukte de actie voor het transport op 11 oktober 2011 al bij de voorbereidingen. Medewerker K. werd buiten heterdaad aangehouden en vastgezet. Greenpeace stelde dat de politie en het OM een historisch harde aanpak jegens zijn medewerker hebben gehanteerd. Greenpeace verwijt het OM dat het niet tijdig heeft afgeschaald naar het scenario van een Greenpeace protest. Het OM op haar beurt stelde dat Greenpeace er van uit ging dat een telefoontje van hun kant voldoende was om een strafrechtelijk onderzoek stop te zetten, terwijl het OM te maken had met een zaak waarin vermoede werklui bij graafwerkzaamheden aan het spoor bij een kerncentrale werden betrapt en zich uit de voeten hebben gemaakt zonder hun identiteit bekend te maken.

3. De Nationale ombudsman stelt allereerst vast dat K. en Greenpeace na de arrestatie van K. op verschillende manieren en op verschillende momenten geprobeerd hebben duidelijk te maken dat K. een medewerker van Greenpeace was en dat de handelingen bij het spoor op 6 oktober 2011 voorbereidingshandelingen betroffen voor een vreedzame en veilige protestactie van Greenpeace. Het OM heeft dit niet gemakkelijk willen aannemen. Mogelijk was dit anders geweest als de actie wel was gelukt en K. bij wijze van spreken bij het opblazen van een ballon op 11 oktober 2011 was aangehouden. Dan was direct duidelijk geweest dat het om een Greenpeace-actie ging. Nu werd hij echter aangehouden, nadat hij met collega's (vermomd als werklui) was betrapt bij het graven van een gat onder het spoor. Met een dergelijk startpunt vindt de ombudsman het niet vreemd dat het OM zorgvuldig onderzoek heeft willen doen, om na te gaan of het verhaal van K. klopte en of er van gevaar voor het spoorwegverkeer geen sprake was geweest. De rechter-commissaris heeft de inverzekeringstelling van K. op vrijdag 7 oktober 2011 ook rechtmatig geoordeeld en overwogen dat nader onderzoek moest uitwijzen of door het apparaat inderdaad geen gevaar kon ontstaan. De ombudsman moet dit oordeel respecteren.

4. Het kantelpunt in de zaak ligt voor de ombudsman in het feit dat justitie K. nog heeft vastgehouden, terwijl al was besloten om het kernafvaltransport door te laten gaan.

Het OM was er namelijk van op de hoogte dat er nog een kist onder het spoor lag begraven, of had dit ten minste moeten zijn. K. heeft dit immers in zijn verhoor op 9 oktober 2011 zelf verklaard. De ombudsman kan zich niet voorstellen dat deze cruciale informatie niet direct door de politie met justitie en de verantwoordelijken van het transport is gedeeld.

De ombudsman ziet verder niet in waarom politie en justitie K. - na zijn verhoor en voorafgaand aan het transport - niet hebben meegenomen naar het spoor om hem de plek te laten aanwijzen waar de tweede kist lag begraven, ook niet toen de zoektocht van de politie zelf niets had opgeleverd. Kennelijk heeft justitie de aanwezigheid van de tweede kist niet als een gevaar gezien en is er voor lief genomen dat de trein over deze kist heen zou rijden. Wat de ombudsman betreft was het dan niet meer in het belang van het onderzoek om K. nog langer vast te houden op verdenking van het veroorzaken van gevaar voor het spoorwegverkeer. Zeker gezien de omstandigheden van K's aanhouding en verblijf in de politiecel, de medewerking die Greenpeace en K. (afgezien van het willen noemen van de namen van zijn collega's) tot dan toe aan het onderzoek hadden verleend en de informatie die het opsporingsonderzoek al had opgeleverd. In zoverre is er gehandeld in strijd met het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten – in dit geval het recht op persoonlijke vrijheid – worden gerespecteerd. Dat de officier van justitie achteraf bij het aanbieden van de transactie van € 60 rekening heeft gehouden met de dagen die K. in verzekering heeft doorgebracht doet daar niet aan af.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

Ten aanzien van het persbericht

Aan welke behoorlijkheidsnorm toetst de Nationale ombudsman de gedraging?

Het vereiste van professionaliteit houdt in dat de overheid er voor zorgt dat haar medewerkers volgens hun professionele normen werken. Dit betekent onder andere dat het OM bij informatieverstrekking aan de media conform de Aanwijzing voorlichting opsporing en vervolging handelt. Ook dient de door het OM verstrekte informatie correct en duidelijk te zijn, zodat zoveel mogelijk wordt voorkomen dat er onjuistheden in de berichtgeving van de media terechtkomen. Verder mag van het OM worden verwacht dat het in zaken waarin het eerder actief naar buiten is getreden kenbaar maakt hoe een zaak is afgedaan.

Hoe luidt het oordeel van de Nationale ombudsman?

5. Protestacties van Greenpeace roepen doorgaans gemengde reacties op. Met alle berichtgeving in de media en de Kamervragen heeft de mislukte protestactie van Greenpeace wellicht meer aandacht gegenereerd, dan wanneer de actie volgens planning was verlopen. Mogelijk laat een actie die niet tot voltooiing komt ook meer ruimte voor speculaties. De aandacht die de mislukte actie had gekregen was in ieder geval niet de aandacht die Greenpeace voor ogen had. Greenpeace heeft niet voor niets in de dagen na het protest een demonstratie gegeven om de onschuldige werking van de ballon te laten zien.

Greenpeace stelt dat het OM (met haar persbericht van 13 oktober 2011) en de betrokken ministers (door de beantwoording van de Kamervragen op 21 november en 1 december 2011) aan een negatief beeld hebben bijgedragen dan wel dit beeld ten onrechte in stand hebben gelaten, door dit beeld niet te corrigeren.

6. In de tot 31 oktober 2011 geldende Aanwijzing voorlichting opsporing en vervolging (2007A017) staat hoe politie en OM persvoorlichting hebben georganiseerd. Een van de uitgangspunten is het realiseren van juiste berichtgeving op het juiste moment, met als doel de beeldvorming van de burger mede te helpen bepalen. Politie en OM werken daarom met een alert en assertief voorlichtingsbeleid.

7. Het OM heeft in deze zaak op 13 oktober 2011 een persbericht uitgebracht 'naar aanleiding van de berichten in de media over een mogelijke actie van Greenpeace tijdens het nucleair transport van dinsdag 11 oktober'. Gezien de uitgangspunten van de Aanwijzing vindt de Nationale ombudsman het begrijpelijk dat het OM met een persbericht naar buiten is getreden over (de stand van zaken in) het onderzoek. Als de ombudsman kijkt naar de tekst van het persbericht, dan is hij van oordeel dat het OM in het persbericht ook een voldoende correct en duidelijk beeld naar buiten heeft gebracht over de zaak. Kennelijk sloot het OM op 13 oktober 2011 nog steeds niet uit dat er sprake geweest kon zijn van gevaar voor het spoorwegverkeer (ondanks dat de rechter-commissaris twee dagen daarvoor vond dat gevaar voor het spoorwegverkeer uit het dossier niet kon worden afgeleid en de trein over een nog begraven kist was heengereden) en daarom werd in het persbericht genoemd dat er nader onderzoek zou komen. Dat onderzoek heeft op 14 oktober 2011 daadwerkelijk plaatsgevonden, na het uitgraven van de kist die er nog lag. Uit de brief van de hoofdofficier van justitie aan het College van procureurs-generaal van 21 oktober 2011 wordt duidelijk dat er op dat moment ook nog aanvullend onderzoek werd overwogen. Uit het antwoord van de minister van V&J op het onderzoek van de Nationale ombudsman leidt de ombudsman af dat dit onderzoek er niet meer is gekomen, maar het laat wel zien dat het OM op 13 oktober 2011 en nadien nog nader onderzoek heeft laten doen en overwogen heeft dat te (laten) doen.

8. In de tot 31 oktober 2011 geldende Aanwijzing, maar ook in de nieuwe Aanwijzing voorlichting opsporing en vervolging (2012A009) komt de berichtgeving na een afdoeningsbeslissing aan bod. Er staat onder meer dat 'zaken die grote maatschappelijke en/of politieke belangstelling ondervinden en die buiten de zittingszaal worden afgedaan – bijvoorbeeld omdat de zaak wordt geseponneerd of omdat de verdachte een bijzondere of hoge transactie wordt aangeboden – actief, bijvoorbeeld door middel van een persbericht, worden gemeld'. De advocaat van Greenpeace en het OM hadden kennelijk de afspraak om terughoudend over de zaak te communiceren. Volgens de advocaat is deze afspraak opgezegd, het OM kan zich dat niet herinneren. Wat daar ook van zij, gezien het bepaalde in de Aanwijzing is de ombudsman van oordeel dat het in de rede had gelegen dat het OM – in vervolg op het persbericht van 13 oktober 2011 en al dan niet in overleg met de advocaat van Greenpeace – na het aanbieden van de transactie op 26 maart 2012 naar buiten toe kenbaar had moeten maken dat gebleken is dat de

actie van Greenpeace geen gevaar voor het spoorwegverkeer heeft opgeleverd en dat de zaak tegen K. op deze manier was afgedaan. Door dat niet te doen heeft het OM gehandeld in strijd met het vereiste van professionaliteit.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

Ten aanzien van de beantwoording van de Kamervragen

Aan welke behoorlijkheidsnorm toetst de Nationale ombudsman de gedraging?

Het vereiste van goede informatieverstrekking houdt in dat de overheid ervoor zorgt dat de burger de juiste informatie krijgt en dat deze informatie klopt en volledig en duidelijk is. Zij verstrekt niet alleen informatie als de burger erom vraagt, maar ook uit zichzelf.

Hoe luidt het oordeel van de Nationale ombudsman?

9. Ten aanzien van de beantwoording van de Kamervragen door de minister van EL&I (mede namens de minister van V&J) en de minister van V&J merkt de ombudsman op dat beide ministers vooral terughoudende antwoorden hebben gegeven. Het standpunt van Greenpeace dat de ministers hebben bijgedragen aan een negatief beeld van Greenpeace of dit ten onrechte in stand hebben gelaten deelt de ombudsman dan ook niet. Het antwoord van de minister van EL&I dat het ondergraven van spoorrails 'onverantwoordelijk' is en 'niet passend voor een verantwoord handelende milieuorganisatie', is inderdaad geen lovende kwalificatie aan het adres van Greenpeace, maar de ombudsman ziet niet in waarom de minister zijn mening over de actie niet zou mogen geven. Het feit dat het OM al (intern) de voorlopige conclusie had getrokken dat er van gevaar voor het spoorwegverkeer geen sprake geweest leek te zijn, hoeft immers niet te betekenen dat de actie een verantwoorde actie was. De minister heeft aangegeven (en herhaald) dat het aan de rechter was om te oordelen of er sprake was van het overtreden van de wet (als het OM tot vervolging zou overgaan). Dat het OM niet tot vervolging zou overgaan, maar de zaak in maart 2012 zou afdoen met een transactie kon de minister toen nog niet weten. Er is niet gehandeld in strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking.

De onderzochte gedraging is op dit punt behoorlijk.

Conclusie

De klacht over het Openbaar Ministerie, die aangemerkt wordt als een klacht over de minister van Veiligheid en Justitie, is gegrond,

- voor wat betreft de duur van de vrijheidsbeneming van K., vanwege strijd met het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten – in dit geval het recht op persoonlijke vrijheid – worden gerespecteerd;

- voor wat betreft het niet naar buiten toe kenbaar maken dat er geen sprake is geweest van gevaar en hoe de zaak tegen K. was afgedaan, vanwege strijd met het vereiste van professionaliteit.

De klacht over de beantwoording van Kamervragen is niet gegrond.

De Nationale ombudsman,

mr. F.J.W.M. van Dooren,
waarnemend ombudsman

Achtergrond

- 'Naar aanleiding van de berichten in de media over een mogelijke actie van Greenpeace tijdens het nucleair transport van dinsdag 11 oktober het volgende persbericht OM van 13 oktober 2011, www.om.nl, laatst geraadpleegd op 4 december 2012

- Artikel 57 lid 1 en 5 Wetboek van Strafvordering

"1. De officier van justitie of de hulpofficier voor wie de verdachte wordt geleid, of die zelf de verdachte heeft aangehouden, kan, na hem verhoord te hebben, bevelen dat hij tijdens het onderzoek ter beschikking van de justitie zal blijven en daarvoor op een in het bevel aangeduide plaats in verzekering zal worden gesteld. Inverzekeringstelling vindt plaats in het belang van het onderzoek, waaronder mede wordt verstaan het belang van het aan de verdachte in persoon uitreiken van mededelingen over de strafzaak.

5. Zodra het belang van het onderzoek dit toelaat, gelast de officier van justitie de invrijheidstelling van de verdachte. Indien het onderzoeksbelang nog slechts bestaat uit het uitreiken aan de verdachte in persoon van een mededeling over de strafzaak, wordt deze mededeling zo spoedig mogelijk uitgereikt en de verdachte daarna in vrijheid gesteld."

- Antwoord van de minister van EL&I (mede namens de minister van V&J) van 21 november 2011 op vragen van het lid Van der Werf, Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, Aanhangsel
- Antwoord van de minister van V&J van 1 december 2011 op vragen van de leden De Mos en Brinkman, Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, Aanhangsel